

הקב"ה למנוע המלחמה. א"נ י"ל, שמא יאמרו הגוים שקללתם הועילה להחליש כחם של ישראל ולפיכך הם נמנעים מלהלחם עם מואב, והם אינם יודעים שישראל נמנעים מפני אזהרת אל תצר את מואב. ונמצא ש"ש מתחלל.

אלא היה מוסכם אצלו שבלא קללת בלעם לא יעשה מלחמה, והקב"ה לא רצה שישראל ילחמו כמ"ש אל תצר את מואב וגר' כי לבני לוט נתתי וגר'. ואם היה בלק פותח במלחמה על כרחם היו צריכים להלחם וגם לכבשם שאל"כ תהיה לישראל מפלה. ועשה

סימן נ"ח

דרושים לפרשת פינחס

דברי חיים

א

גרי וקהל גויים, עם וכנשת שבטין. ר"ל והגוי הראשון שנאמר בקרא, פירושו הבטחה על עם ישראל בכללו שיצא ממנו, וקהל גויים, היא הבטחה שניה שעם ישראל זה יהיה מורכב משבטים. ונתחדש בזה דין של שבטים וכו'. וגמירי דלא כלה שבטא, כמבואר בב"ב דף קט"ו, ועיין בפירוש הראב"ד על ספרא פרשת בחוקותי, דזהו ברית של שבטים שלא יכלה את זרעם. (וע"ש בדברי הגרי"ז מה שהוסיף עוד בזה, שברית השבטים היא היא ברית הארץ, ואכמ"ל. ועמש"כ בזה במאמר "ההרים והגבעות") ובפרשת ויגש (מ"ז א') ויסע ישראל וכל אשר לו ריבא בארה שבע ויזבח זבחים וגר'. ובמ"ד שם, על ברית השבטים הקריב. ופירש במת"כ, הודאה על שיי"ב השבטים קיימים ויוסף חי עכ"ל. והיינו, דמשו"ה כתוב כאן השם ישראל ולא השם יעקב.

והנה ברש"י שם עה"פ "גרי וקהל גוים יהיה ממך", ד"א שעתידין בניו להקריב בשעת איסור במות כגויים, בימי אליהו, עכ"ל. והוא תמוה מאוד, שמכל המאורעות שעתידין להן לישראל אין לו להקב"ה מה לבשר לו ליעקב אבינו ע"ה בשעה גדולה זו, של קריאת שמו ישראל וכריתת ברית השבטים עמו, אלא דבר זה שעתידין בניו להקריב בשעת איסור במות כמו הגויים. ועוד, הרי גם גרעון הקריב בחוץ בשעת איסור הבמות (תמורה כ"ח ב'), וכן מנחו (שופטים י"ג י"ט). ועוד, ומאי ריבותיה דאליהו.

והנה, כמה נפלא הדבר, שכשם שרש"י בפרשת וישלח מציין לפרשת אליהו בהר הכרמל, הנה הנביא שם (מ"א י"ח ל"א) ג"כ מפנה אותנו לפרשת ברית השבטים שבושלה. דכתיב התם, "ויקח אליהו שתיים עשרה אבנים כמספר שבטי בני יעקב אשר היה דבר ה' אליו

בשמו"ד פרשת תשא (מ"ד ט') איתא, אמר משה, רבין העולם וכו', כשם שנשבעת לאבות וקיימת עמהן ברית, כך אתם לשבטים נשבעת וקיימת עמהם ברית. ומגין שהקב"ה נשבע לשבטים. שנאמר (חבקוק ג') "שבעות מטות אומר סלה". ומגין שקיים הקב"ה עמהן ברית. שנאמר (ויקרא כ"ו) "חכרתי להם ברית ראשונים", זו ברית השבטים. ולדברך, הרי אתה מעמיד משבט לוי, שאני משבטו. מה יש לך לומר לשבט ראובן ולשבטים אחרים. א"ר יצחק אותה שעה לא היה יכול להשיבו. אמר הקב"ה יפה אמרת. מיד וינחם ה' וכו'. ומגין אתה יודע שהזכיר משה השבטים כאן. בא ישעיה ופירשה. שנאמר (ישעיה ס"ג) "שוב למען עבדיך שבטי נחלתך". מכאן שהשבטים נקראו עבדים. לפיכך אתה דורש, זכור לאברהם ליצחק ולישראל אלו שלשת האבות, עבדיך, אלו השבטים. כיון שראה הנביא כך, התחיל אומר (מ"ב י"ד) "ולא דבר ה' למחות את שם ישראל".

והנה ברית השבטים נכרתה עם יעקב בפרשת וישלח. "וירא אלהים אל יעקב עוד בבאו מפדן ארם ויברך אותו. ויאמר לו אלהים שמך יעקב לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך ויקרא את שמו ישראל. ויאמר לו אלהים אני א"ש פרה ורבה גרי וקהל גויים יהיה ממך וגר". ובפרשת ויחי, "א"ש נראה אלי בלח בארץ כנען ויברך אותי, ויאמר אלי, הנני מפרך והרביתך, ונתתיך לקהל עמים וגר". וכתב ע"ז הגרי"ז בפרשת ויחי ח"ל, הנה תרגום אונקלוס מתרגם, לקהל עמים, לכנשת שבטין, ר"ל, דנאמרה בזה הבטחה על הדין של שבטים. וכן מתרגם בפרשת וישלח, על

דרשות

דרושים לפרשת פינחס

בית ישי

תמו

מזבח וגו'". וכן בתפלתו מודגש, ויגש אליהו הנביא ויאמר, ה' אלהי אברהם יצחק וישראל וגו'.

(ו"ל) העקידה פרשת ויגש, הלא תראה במעשה אליהו ז"ל הנפלא, ויקח אליהו שתים עשרה אבנים כמספר שבטי בני יעקב אשר היה דבר ה' אליו לאמר ישראל יהיה שמך. יורה, כי שם ישראל לא יצדק על נכון, רק למען היות השבטים אשר יכנסו תחתיו על המספר ההוא אשר עליו יקרא אלהי ישראל. זה טעם החרדה הגדולה אשר חרדו כל ישראל בפילגש בגבעה. שנאמר (שופטים כ"א), ויבא העם בית אל וגו' ויבכו בני גדול ויאמרו, למה ה' אלהי ישראל היתה זאת בישראל. להפקד היום מישראל שבט אחד. היו מזכירין שם ישראל כמה פעמים. לפי שבהפקד השבט יפקד זה השם המורה על הכלל וכו' עכ"ל).

והנה כתיב (מלאכי ג' א') ופתאום יבא אל היכלו האדון אשר אתם מבקשים, ומלאך הברית אשר אתם חפצים הנה בא. והסכימו הרד"ק והמצודות, כי האדון הוא מלך המשיח, ומלאך הברית הוא אליהו הנביא. אך נתחבטו מפני מה מכונה אליהו מלאך הברית. וע"ש מה שהביאו מהמדרש. אכן לפמ"ש, אליהו הוא הממונה על ברית השבטים. ויובן בזה מש"כ רש"י בפרשת בחוקתי (כ"ו מ"ב) עה"פ וזכרתי את בריתי יעקב. בחמשה מקומות נכתב מלא, ואליהו חסר בחמשה מקומות. יעקב נטל אות משמו של אליהו ערבון שיבא ויבשר גאולת בניו. עכ"ל. ולמה דוקא יעקב, אכן

לאמר ישראל יהיה שמך, ויבנה את האבנים מזבח וגו'". ותמוה מאוד, אריכות לשון זו על שום מה. ומה היה מקרא חסר, אם היה כתוב, ויקח אליהו שתים עשרה אבנים כמספר שבטי בני יעקב ויבנה את האבנים מזבח וגו'. וכבר תמה בזה בדרשות מהר"י מינץ דרוש ה', ונדחק ליישב.

אלא הענין הוא כך. שהקב"ה כשכרת עם יעקב ברית השבטים גילה לו שתבוא עת רעה לישראל, שעשרת השבטים יתדרדרו בתכלית, עד כדי כך, שר"ע דן דינם לאבדון. וכדתנן בפרק חלק (ק"י ב'), עשרת השבטים אינן עתידין לחזור וכו' דברי ר"ע. ואליהו אמר, "כי עזבו בריתך בני ישראל. את מזבחותיך הרסו ואת נביאיך הרגו בחרב". וקיי"ל שאם אחד מן הצדדים הפר הברית הברית בטלה וגם חברו רשאי לעבור על הברית (סוטה י' א' וברש"י שם ד"ה הואיל וכו'. וכו"ר ס"פ רצא. וש"ע יו"ד ס"י רל"ו ס"י וע"ש בנקה"כ. וע"ע בב"ש אה"ע ס"י נ"א סק"י, ובהגהות שי למורא שם). ואז יקום נביא בישראל שיעשה מעשה גויים, ויקריב בשעת איסור הבמות* ויציל עי"ז את ברית השבטים. וכדכתיב, "וירא כל העם ויפלו על פניהם ויאמרו ה' הוא האלהים, ה' הוא האלהים". ואף אליהו בעשותו המעשה הזה, מדגיש שהוא בא להציל בזה את ברית השבטים. ולכן מודגש, ויקח אליהו שתים עשרה אבנים כמספר שבטי בני יעקב אשר היה דבר ה' אליו, בכרתו עמו את ברית השבטים, "לאמר ישראל יהיה שמך. ויבנה את האבנים

ג. ורמזו אליהו בפסוק הקודם לזה, אז יכנע לבכם הערל ואז, ר"ת אליהו. שכן כתוב בו והשיב לב וגו'.

ד. לכאורה תמוה, למה צריך ליקח ערבון מאליהו שיבא ויבשר הגאולה. ומהיכ"ת שלא ירצה לבא. ולק"מ, דהנה הכתוב אומר (סוף מלאכי) הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בא יום ה' הגדול והנורא והשיב וגו' פן אבא והכיתי את הארץ חרם. ופירש רש"י, והשיב לב אבות להקב"ה ע"י בניו. יאמר לבנים דרך אהבה ורצון לכו ודברו אל אבותיכם לאחזק בדרכי המקום, וכן ולב בניו על אבותם עכ"ל. ויבואר עפ"ד החזו"א סוף טהרות (העתק מגליעות החומש), וז"ל, המקום ב"ה מניח את הבחירה ביד האדם, אבל האדם רשאי להכריח את רעהו לעבודתו ית' בין בכפייה בין בפיתוי. ולא הוי ביטול הבחירה כיון דהמעשה עושה בבחירה וכל ישראל כאיש אחד וכו'. אבל המקום ב"ה אינו נותן בלבם את הקירוב, דא"כ לא יתייחס הדבר לברואיו עכ"ל. וא"כ אליהו יעשה זאת בתורת אדם ולא בתורת מלאך. (תדע, דאי בתורת מלאך וע"י נס, מה הצורך באליהו, והלא הקב"ה לבדו יכול להפוך לבבם). נמצא סכך גדול בשליחותו, שאם ח"ו לא יצליח להשיב לב

א. והנה מזבח אליהו נשרף ע"י האש, וכמ"ש שם ותאכל את העולה ואת העצים ואת האבנים ואת העפר. תראה הטעם, כדי שלא יבאו בני ישראל לזנות אחריו ולהקריב שם שחוט חוץ.

ב. וכמש"ל, שא"ל הקב"ה שהוא יהיה עד, שמכאן ואילך לא יפרו ישראל עוד ברית מילה עד עולם. והנה הרמב"ן בפרשת ברית ביה"ב (ט"ז י"ח) כתב, שבהבטחת הארץ בברית ביה"ב הוסיף לזכור לו ברית שלא יגרום החטא, וכאשר ציווה על המילה אמר לו לאחזקת עולם, לאמר שאם יגלו ממנה, עוד ישוּבו וינחלוה. ולכאורה קשה, הרי גם על זה כבר הוכטח בברית ביה"ב, וכדאיתא בגמ' (תענית כ"ז ב') כמה אדע כי אירשנה. אמר אברהם רבש"ע שמא ישראל חוטאין לפניך אתה עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה וכו', תינח בזמן שביהמ"ק קיים וכו', אמר לו כבר תיקנתי להם סדר קרבנות בזמן שקוראין בהן וכו'. אלא שעדיין יש מקום לשאול תינח בזמן שישיראל עושין כך, אבל שמא ח"ו ידרדרו כ"כ עד שג"ז לא יעשו. וע"ז באה ההכטחה בציווי על המילה, שעכ"פ מצות מילה לא יפרו ישראל לעולם והיא שתעמוד להם.

הגדולים שהם נושאים שמות השבטים על לבם לזכרון לפני ה' תמיד יהיו מזרעו.

ב

במדבר (כ"ז ט"ז) וידבר משה אל ה' לאמר יפקד ה' וגר' איש על העדה וגר'.

בשם משמואל כתב בשם הרבי מקוצק ז"ל, שמרע"ה היה דעתו על פינחס, והקב"ה פסלו מפני מדת הקנאות שבו. וכדרך שמצינו באלהו, שאמר קנא קנאתי, א"ל הקב"ה ואת אלישע תמשח לנביא תחתך (ילקוט מלכים רמז ר"ז).

לכאורה דברים אלו סותרין לפירוש רש"י. שכתב ח"ל, כיון ששמע משה שאמר לו המקום תן נחלת צלפחד לבנותיו. אמר, הגיעה שעה שאתבע צרכי, שיירשו בני את גדולתי, אמר לו הקב"ה, לא כך עלה במחשבה לפני. כדאי הוא יהושע ליטול שכר שמושו, שלא מש מתוך האהל. וזהו שאמר שלמה (משלי כ"ז) נוצר תאנה יאכל פריה עכ"ל.

אבל באמת אין הדברים סותרין, כי הנה לכאורה ישנה פליאה עצומה בדברי רש"י, שסותר את עצמו תוכ"ד. שהרי בדבור לפני כן כתב רש"י ח"ל, וידבר משה אל ה' וגר', להודיע שבחן של צדיקים, כשנפטרים מן העולם, מניחין צרכן ועוסקין בצרכי ציבור עכ"ל. והיאך כתב רש"י אח"כ ממש ההיפך.

אלא על כרחך אין הדברים כמשמען שמשא בא לחבוע צרכי עצמו שיירשו בניו את גדולתו.

כ"ח. בשלשה מקומות יצתה רוח שלא במשקל. וכבר היה לה להחריב את העולם ואלו הן: אחד בימי איוב שנאמר והנה רוח גדולה באה וגר'. ואחר בימי יונה שנאמר וה' הטיל רוח גדולה וגר'. ואחר בימי אליהו שנאמר והנה ה' עובר ורוח גדולה וחזק מפרק הרים וכו'. ואין לך גדולה בהם אלא אותה של אליהו וכו'. כשעה שהרוח יצא מלפני הקב"ה, משברו בהרים ומרשלו בגבעות, ואומר לו, הרי זהיר שלא תיך לבירותי ע"כ.

פ"י, כי איוב ויונה חטאו בשתיקה שלא במקומה והמנעות מתוכחה, למנוע את הרוח הרעה שבאה להחריב העולם. ואילו אליהו חטא איפכא, בתוכחה יתירה וקנאות. וע"ז אמרו, שפגם זה קשה יותר. וע"ז הביאו את המאמר שהקב"ה משבר את הרוח בהרים ומרשלו בגבעות שלא ייך לבירות, ואילו רחוק של אליהו רוח גדולה וחזק מפרק הרים ודו"ק.

להמבואר א"ש שהרי ברית השבטים נכרתה עם יעקב, ואליהו הוא הממנה על ברית זו. והיינו נמי טעמא דאמרין בקידושין (ע"א א'), שאליהו בא לצרף יוחסי משפחה. ושם (ע"א א'), כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו אליהו כופתו והקב"ה רוצעו. ותנא, על כולם אליהו כותב והקב"ה חותם וכו'.

והנה אמרו ח"ל (ב"מ ק"ד ב' רש"י ד"ה לאו כהן, ומקורו משה"ש פ"ב) פינחס זה אליהו. ובגמ' זבחים (ק"א ב'), א"ר חנינא, לא נתכהן פינחס עד שהרגו לזמרי וכו'. רב אשי אמר עד ששם שלום בין השבטים וכו'. וברש"י ר"פ פינחס, לפי שהיו השבטים מבזים אותו, הראיתם בן פוטי זה וכו' והרג נשיא שבט מישראל וכו'. ובאמת בקנאותו עשה שלום, כדכתיב הנני נותן לו את בריתי שלום ולא עוד, אלא שכשראה שהמלאך עומד לכלות שבטו של שמעון עמד והתפלל וסלקו. כדאיתא במ"ר וזהו דומיא דאליהו ממש.

והנה במסורה ר"פ וישב, כל שלום דאורייתא מלאים וא"ו, בר מן חד לחד חסר וא"ו, ולא יכלו דברו לשלום. וחד מנהון קטיעא, הנני נותן לו את בריתי שלום. והיינו, דלעומת השבטים ששנאו את יוסף ורצו להרגו ולא חשו לברית השבטים, הנה פינחס זה אליהו דואג ואחראי לברית זו.

ועיין בא"ע פרשת פינחס עה"פ והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם, כי הכהנים הגדולים היו מזרע פינחס (כמו שמפורש בדה"א א' ה' מפסוק ל' עד סוף הפרשה). והיינו, כי הואיל ופינחס דאג והשתדל עבור שלמות י"ב השבטים, זכה שכל הכהנים

אבות על בנים וגר' יכה ה' את הארץ חרם. ומצינו הנביאים מגדילים היראה והפחד מיום ה'. כדכתיב (ישעיה ב' כ"א) לבא בנקודת הצורים ובסעיפי הסלעים מפני פחד ה' ומהדר גאותו בקומו לערך הארץ. ובעומס (ה' י"ח) הרי המתארים את יום ה'. למה זה לכם יום ה', הוא חשך ולא אור וגר'. הלא חשך יום ה' ולא אור, ואפל ולא נוגה לו. והנביא מלאכי עצמו אומר (ג' א') הנני שולח מלאכי ופנה דרך לפני. ופתאום יבא אל היכלו האדון אשר אתם מבקשים, ומלאך הברית אשר אתם חפצים הנה בא אמר ה"צ. ומי מכלכל את יום באו ומי העומד בהראותו וגר'. וכבר הבאנו בדרשה לשה"ג (ג) דברי העיר גבורים על מ"ש בתק"ז בראשית אותיות ירא שבת, דקאי על לע"ל יום שכולו שבת שצריך להיות ימים מיום הדין הגדול והנורא ע"ש.

ה. ביק"ר פרשת תזריע (ט"ז א'), לעשות לרוח משקל (איוב